

تحلیل سیستم اظهار از راه دور (اظهار حمل) بر روی سرور ثبتارش سه ماه پس از اجرا

چندی پیش و در آغاز بکارگیری سیستم اظهار از راه دور بر روی سرور ثبتارش که از این به بعد به آن اختصاراً سیستم اظهار می‌گوییم، مقاله‌ای نگاشته و در آن بعضی انتقادات وارده به این سیستم را مطرح کردم که خوشبختانه با پیگیری اتحادیه کارگزاران گمرکی ایران و در جلساتی که با تنی چند از مدیران ارشد سازمان توسعه تجارت و همچنین گمرک ایران انجام شد برخی از آنها برطرف شد. در آن جلسات نیز فرض اولیه ایشان این بود که اصل طراحی و اجرای سیستم درست است ولی بایستی اشکالات آن در حین اجرا برطرف گردد. اکنون و با گذشت بیش از سه ماه از اجرای آن، می‌خواهیم به این نکته بپردازیم که اصولاً ضرورت این سیستم با وجود هزینه‌های بسیار زیاد اجرای آن چیست؟

گام اول: بررسی اشکالات وارد بر سناریوی سیستم اظهار

۱- اجرا بر اساس ایران کد و سطرهای ثبت سفارش به جای کد تعرفه

اصولاً گمرک بر اساس قوانین بین‌المللی، کالا را بر مبنای کد تعرفه یا HS شناسایی می‌کند ولی چند سالی است که سازمان توسعه تجارت ملاک شناسایی کالا را ایران کد تعیین نموده است. جدای از اشکالات بسیار زیاد و مهمی که در پیاده‌سازی ایران کد وجود داشته و خود جای بحث مفصلی است، این موضوع سبب میشود که در تنظیم اظهارنامه گمرکی یک کالا که مثلاً در سائزهای مختلف یا رنگهای مختلف یا انواع مختلف وارد میشود به جای یک قلم به تعداد تنوع اقلام (گاهی اوقات ده، سی یا حتی بیش از یکصد قلم) افزایش پیدا کند که علاوه بر مشکلات محاسباتی و کنترلی در گمرک و حتی در نقاط کنترل بین‌راهی توسط نیروی انتظامی و یا مبارزه با قاچاق، موجب کاهش چشمگیر رتبه ما در تجارت بین‌المللی بدلیل افزایش بی‌رویه اسناد لازم در ترخیص می‌گردد.

۲- مغایرت‌های وزن و ارزش بر اساس وزن

گاهی اوقات ملاک قیمت‌گذاری کالا وزن نیست بلکه سایر کمیتهای کالا مثل تعداد، مترمکعب، طول و یا نظایر آن مورد نظر است. در اینگونه موارد، وزن ارائه شده اصولاً تقریبی است و ارزش معاملاتی ندارد ولی در سیستم اظهار چنانچه وزن کالای وارده با آنچه از اول بصورت تقریبی ارائه شده بوده است تفاوت داشته باشد به عنوان مغایرت بروز خواهد کرد. این مهم با تذکرات ارائه شده، برطرف گردیده ولی بایستی ابتدا وزن سفارش در سیستم درج شده و سپس در گمرک اصلاح شود که یک مرحله زمان بر را به تشریفات اضافه کرده و هیچ سودی هم ندارد. از طرفی در مورد واردات کالای وزنی (کالایی که ارزش آن بر مبنای وزن محاسبه میشود) نیز وزن زمان سفارش اصولاً یک عدد مورد توافق است ولی آنچه در عمل به دلیل محدودیتهای بسته بندی یا تولید اتفاق می‌افتد، در اکثر موارد اندکی متفاوت است که البته در تجارت مسئله بسیار عادی بشمار می‌رود ولی سیستم آن را یک مغایرت قلمداد می‌کند. البته این مورد نیز با تذکرات ارائه شده رفع شده ولی مطابق روش قبلی بایستی ابتدا با عدد سفارش، شناسه اظهار دریافت و سپس در گمرک آن را اصلاح نمود، که البته کار عبث و زمان‌بری است. ضمن اینکه در هر دو مورد چنانچه به هردلیل این مرحله (اصلاح پس از دریافت شناسه اظهار) فراموش گردد موجب تعلق جریمه به صاحب کالا خواهد بود.

۳- جابجایی آیتمهای یک کالا در اقلام مختلف

برای کالاهای با تنوع مختلف مانند سائزهای مختلف یا رنگهای مختلف یا مانند آن، قاعده بر این است که سفارش بر مبنای مصرف متعارف در نظر گرفته شود، در زمان حمل محموله ممکن است به دلایل مختلف از قبیل سفارشهای تولید خریدار یا موجودی انبار فروشنده برخی از این اقلام با سایر اقلام سفارش یا با اقلام جدید (از همان نوع) جایگزین شود مثلاً در سفارش رنگ به وزن ۲۰۰ تن در ده رنگ مختلف، ممکن است رنگ زرد با سفارش اولیه ۲۰ تن، در زمان حمل ۱۰ تن ارسال شده و به جای آن رنگ قرمز ۳۰ تن و یا یک رنگ جدید مثلاً نارنجی به میزان ۱۰ تن بارگیری شود. این اقدام بسیار متعارف بوده و هیچ مشکلی هم به لحاظ تعرفه، میزان حقوق و عوارض پرداختی و سایر موارد را در پی نخواهد داشت، ولی در سیستم فعلی ناچار از اصلاحیه ثبت سفارش و دریافت شناسه اظهار بر اساس آن می‌باشد.

۴- عدم امکان اظهار دو ثبت سفارش در یک اظهارنامه

در سفارشات متوالی برای واحدهای تولیدی یا نمایندگیها، عموماً ثبت سفارشهای مشابه بطور متوالی انجام می‌پذیرد. گاهی اتفاق می‌افتد که مثلاً یک سفارش ۶۰۰ تنی در هنگام حمل به دفعات مجموعاً ۵۸۵ تن حمل شده (بدلیل محدودیتهای بارگیری) و امکان ارسال مابقی محموله در یک کانتینر جداگانه به لحاظ هزینه حمل مقرون به صرفه نمی‌باشد. در این حالت فروشنده در محموله بعدی مقدار ۱۵ تن از سفارش قبل بارگیری نموده و مابقی را از سفارش جدید حمل می‌کند، ولی در سیستم فعلی امکان درج دو ثبت سفارش در یک اظهارنامه

وجود ندارد اگرچه از لحاظ گمرک ایرادی پیش نمی‌آید. این اقدام خصوصا در محموله‌های اعتباری به لحاظ تسویه ارز دریافتی بسیار لازم است

۵- عدم امکان ردیابی تفاوت ارزش یا تعرفه پس از اظهار به گمرک

اگرچه در سیستم اظهار فعلی، شناسه اظهار بر مبنای ارزش ثبت سفارش انجام می‌پذیرد، ولی در هنگام انجام تشریفات گمرکی، ممکن است این ارزش کمتر یا بیشتر از تشخیص گمرک باشد. این سیستم قادر به ردیابی این تفاوتها نیست.

گام دوم: بررسی میزان فایده سیستم اظهار در پاسخ به نیازهای طراحی

۱- بررسی ثبت سفارشات و میزان تحقق آنها

یکی از مزایای اعلام شده سیستم اظهار فعلی، کنترل ثبت سفارشات انجام شده و کنترل ورود کالای موضوع آنها است. این اقدام مهم اولاً از طریق سیستم جایگزین به سادگی قابل انجام بوده و از طرفی مشکلات سیستم فعلی نیز در سیستم جدید برطرف خواهد شد.

۲- کنترل روند استفاده از ارزهای تخصیصی

کنترل ارزهای تخصیصی یکی دیگر از علتهای اجرای این سیستم عنوان میگردد. در این رابطه خاطرنشان می‌نماید، بانکهای عامل حسب وظیفه و رسالت خود تضمینهای لازم برای اعتبار یا حواله ارائه شده را اخذ می‌نمایند به نحوی که اگر اصولاً کالایی در مقابل ارز دریافتی وارد نگردد هم بتوان خسارت وارده را توسط صاحب کالا جبران نموده و جریمه های مقرر را وصول نمود، با این توصیف مشخص می‌گردد که اصولاً کنترل با این شدت که جلوی اظهار کالا به گمرک قبل از اعلام بانک عامل به بانک مرکزی گرفته شود، ضروری نبوده و میتوان مانند سابق پس از ترخیص کالا مراتب را از طریق گمرک به بانک عامل اعلام نمود. البته در سیستم جایگزین این اقدام نیز بصورت الکترونیکی و بدون اراده افراد انجام خواهد پذیرفت.

گام سوم: بررسی تبعات منفی در چرخه واردات کشور

۱- از دست رفتن زمان در چرخه‌های بانک عامل، بانک مرکزی و وزارت بازرگانی تا گمرک

با توجه به سابقه اجرای سیستم در چند ماه گذشته، حداقل زمان انتقال اطلاعات از زمان مراجعه صاحب کالا به بانک عامل تا اعلام بانک مرکزی به سیستم اظهار فعلی در سامانه نشر ۲، ۴۸ ساعت میباشد. به همین ترتیب از زمان دریافت این اطلاعات تا زمان امکان استفاده از شناسه اظهار در سیستم گمرک ۲۴ ساعت زمان لازم است یعنی در خوش بینانه ترین حالت ۷۲ ساعت زمان بدون هیچ امتیازی از دست می‌رود و در عین حال بسیار شایع است که با کوچکترین مشکل از قبیل مشکلات ارائه شده در فوق یا قطعی اینترنت یا مشکلات هر کدام از سایتها و نظایر آن روزها به این زمان معطلی اضافه شود.

۲- عدم پاسخگویی مجریان به دلیل وابستگی اطلاعات به سازمانهای مختلف

با توجه به اینکه در چرخه بانکی، بانک عامل، بانک مرکزی، سازمان توسعه تجارت و گمرک دخیل بوده و مسئولین برخی از آنها نیز برای صاحبان کالا در دسترس نیستند، لذا امکان پیگیری موثر در زمان بروز خطا از دست رفته و صاحبان کالا را سرگردان می‌نماید.

۳- ثبت سفارشات مکرر و بی فایده برای رهایی از مشکلات پیش آمده

بروز مشکلات فوق اشاره و نیاز به اصلاحات مکرر در ثبت سفارشات، در برخی موارد صاحبان کالا را بر آن میدارد تا ثبت سفارش قبلی را رها کرده و برای صرف زمان کمتر به جای اصلاح ثبت سفارش قبلی، ثبت سفارش جدیدی را افتتاح کرده و کالا را با آن ترخیص نمایند. این اقدام باعث میشود تا حجم زیادی از ثبت سفارشات بلااستفاده در سیستم باقی مانده، بعضاً منجر به برآوردهای غلط سازمانها از حجم درخواست بازار از کالاهای خاص گردد.

۴- اصلاحات متعدد در ثبت سفارشات برای حل مشکلات بسیار جزئی

تلقی مغایرت از هر گونه ناسازگاری اعداد ثبت شده در ثبت سفارش با کالای وارده، باعث می‌شود تا صاحبان کالا موظف به اصلاحیه های مکرر بر روی یک ثبت سفارش شوند. این ادعا با مراجعه به سازمان توسعه تجارت قابل بررسی دقیق تر خواهد بود.

گام چهارم: پیشنهاد نظام جایگزین

۱- بازگذاری سیستم کنترلی بر روی سرور گمرک و انجام فرآیند ترخیص

با توجه به کلیه نکات فوق، پیشنهاد میشود کل سیستم از روی سرور ثبتارث برداشته و به سرور گمرک منتقل شود. در این جابجایی

کالا به محض وصول اسناد توسط صاحب کالا (چه از بانک عامل و چه مستقیماً از فروشنده) و به شرط وصول کالا قابل اظهار به گمرک میباشد.

- در طی انجام روال اظهار کالا، با کنترل ثبت سفارش انجام شده (قابل دسترسی از روی سرور سازمان توسعه برای گمرک) از انجام تشریفات ترخیص برای آن دسته از کالاها که فاقد شرایط لازم باشند جلوگیری خواهد شد
  - پس از انجام تشریفات و مشخص شدن تعرفه صحیح کالای وارده، همچنین ارزش واقعی کالا میتوان مراتب را به نحو مقتضی و بصورت کاملا هوشمند و بدون دخالت فرد به سرورهای سازمان توسعه و بانک مرکزی ارسال نموده و همچنین، مغایرتهای پیش آمده را رصد نمود و نهایتا بر مبنای آنها اقدامات از پیش تعریف شده را انجام داد.
- ۲- بارگذاری سیستم کنترلی بر روی سرور گمرک و ترخیص به شرط دریافت بازخوردهای لازم
- چنانچه به هر دلیل سازمانهای ذیربط مصر به جلوگیری از ترخیص کالا قبل از کنترل همگی موارد توسط سازمانهای خودشان بوده و نخواهند به کنترلهای گمرک اعتماد نمایند میتوان، سیستم را با شرایط پیشنهاد اول اجرا نمود و ثبت شماره ارزیابی (لازم برای صدور پرانه گمرکی) را منوط به انجام کنترلها و تایید آن سازمانها نمود. در این صورت نیز ضمن عبور از مغایرتهای غیر واقعی، زمان لازم برای این کنترلها با زمان انجام تشریفات گمرکی هم پوشانی شده و نهایتا کل زمان مصروف برای ترخیص کاهش مییابد.

۹۲/۰۴/۱۵

اصغر مظاهری

کارگزار گمرکی